

TRYSIL KOMMUNE

-stavgaket foran

**Tiltaksstrategi og retningslinjer for SMIL-midler
i perioden 2024 – 2027**

Tiltaksstrategi og retningslinjer for SMIL-midler 2024-2027

Innholdsfortegnelse

1 Bakgrunn

2 Beskrivelse av miljøutfordringer og mål for bruk av SMIL-ordningen

3 Beskrivelse av hovedordningene og de aktuelle tiltakene

3.1 Kulturlandskapstiltak

3.2 Forurensningstiltak og klima

3.3 Planleggings- og tilretteleggingsprosjekter

4 Prioriteringer for bruk av midler de neste 4 åra

5 Retningslinjer for søknadsbehandling

1 Bakgrunn

Fra og med 01.01.2004 fikk kommunene overført myndighet til å fatte vedtak for bruken av de økonomiske virkemidlene innenfor landbruket, herunder blant annet Forskrift 4. februar 2004 nr. 448 om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL-forskriften). Formålet med dette var å skape et lokalt landbrukspolitisk engasjement, samt bidra til mer målrettet og effektivt bruk av midlene.

Kommunene skal lage retningslinjer der de beskriver miljøutfordringer og prioriterer tiltak i egen kommune. Kommunene har tidligere utarbeidet tiltaksstrategier for periodene 2005- 2008, 2010 – 2013, 2015 – 2019, samt 2020 – 2023. Den nye tiltaksstrategien vil gjelde for 4-års perioden 2024 – 2027. Den tar utgangspunkt i forrige strategi og bygger videre på denne.

Føringer for bruk av midlene

Nasjonalt miljøprogram 2023-2026, Rapport nr. 33/2022 01.09.2022 formidler nasjonale miljømål og virkemidler for miljø- og klimaarbeidet i jordbruket. De nasjonale miljømålene bygger på en rekke internasjonale forpliktelser, blant annet FNs 17 globale mål for en bærekraftig utvikling frem mot 2030. For jordbrukssektoren innebærer de nasjonale miljømålene at det skal gjøres tiltak som bidrar til å nå mål innenfor naturmangfold, kulturminner og kulturmiljø, friluftsliv, forurensning og klima.

Nytt regionalt miljøprogram er utarbeidet av Statsforvalteren i tråd med Nasjonalt miljøprogram. Det regionale miljøprogrammet for jordbruket i Innlandet 2023 – 2026 inneholder beskrivelse av miljøutfordringer i jordbrukssektoren i fylket, samt mål og prioriteringer for hvordan disse skal følges opp med tiltak tilpasset regionale ulikheter i driftsforhold og miljøutfordringer. Miljøprogrammet gir føringer for hvilke miljøtema som skal prioriteres i de kommunale strategiene for SMIL-ordningen, men tilpasset lokale forhold. Kommunene skal legge vekt på tiltak som har konkret miljøeffekt.

Jordbruksavtalen gir også føringer for prioritering av visse tema og tiltak. Årlige jordbruksavtaler kan gi noen endrede forutsetninger i forhold til fylkets vedtatte regionale miljøprogram.

Kommunen, ved landbruksavdelingen, forvalter en rekke tilskuddsordninger innenfor jordbruk som støtter opp om arbeidet med miljøutfordringer. For å få en helhetlig satsing på miljøtiltak lokalt må flere miljøtilskudd sees i sammenheng. I dette ligger at SMIL-tilskudd for eksempel kan gis som investeringstilskudd til engangstiltak, og regionalt miljøtilskudd (RMP) kan gis til årlig skjøtsel og vedlikehold.

Tiltaksstrategiene skal videre sees i sammenheng med gjeldende kommunale planer og regionale vannforvaltningsplaner.

Regelverk

Tilskudd bevilges årlig over statsbudsjettet. Statsforvalteren fordeler tilskuddsrammene videre til kommunene. Kommunene er tilskuddsforvalter på vegne av staten og underlagt statlig instruksjon. Det vil si at kommunene må forvalte tilskuddene i tråd med Reglement og bestemmelser for økonomistyring i staten, regelverk for tilskuddsordningen, rundskriv og øvrige styringssignaler.

Gjeldende forskrift og rundskriv:

- Forskrift 4. februar 2004 nr. 448 om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket
- Rundskriv 2020-12 Kommentarer til forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket

Forskriften gjelder for tiltak på alle landbrukseiendommer. Tilskudd kan også gis til tiltak i områder som er vernet etter naturmangfoldloven eller objekter/arealer som er vernet etter kulturminneloven. Dette kan være tiltak på eiendommer som har spesielle kvaliteter knyttet til kulturminner, kulturminner, gammel kulturmark, biologisk mangfold og lignende, som det er ønskelig å bevare.

Prosess/medvirkning

Tiltaksstrategien er utarbeidet av landbruksavdelingen. Arbeidet med strategiene har vært gjennomført i samarbeid med de andre Sør-Østerdalskommunene; Elverum, Engerdal, Åmot og Stor-Elvdal. I regionen har vi alt fra arealer som er godt egnet for kornproduksjon til mer typisk grovfôrbaserte områder i høyereliggende strøk. Retningslinjene for behandling av søknader vil være tilnærmet like, men utfordringene i hver kommune er noe forskjellig og må derfor også prioriteres ulikt.

Fagorganisasjonene Trysil Bondelag og Trysil Sau og Geit har gitt innspill i prosessen med utarbeidelse av strategien. I tillegg har vi mottatt innspill fra kommunens plan- og miljøavdeling og kulturavdelingen. Kontaktutvalget for jordbruket, som består av flere fagorganisasjoner og politisk representant, er høringsinstans, og saken ble lagt fram på utvalgets møte 8. januar 2024.

2 Beskrivelse av miljøutfordringer og mål for bruk av SMIL-ordningen

Mål

Målet for jordbruket i Sør-Østerdal er å opprettholde et variert og åpent kultur- og seterlandskap, samt bevare og utvikle natur- og miljøverdiene gjennom aktiv skjøtsel og bærekraftig bruk av ressursgrunnlaget.

Jordbruket skal drives miljøvennlig og med god agronomi som tar vare på produksjonsgrunnlaget, jord og jordforbedring og redusert forurensning og klimagassutslipp per produsert enhet.

Utfordringer og mål knyttet til jordbruk og miljø i Trysil

Miljøtema Kulturlandskap	Miljøutfordringer i kommunen	Mål
Kulturlandskap	Gjengroing av beite- og slåttemark	Ivareta det tradisjonelle jordbrukslandskapet ved å støtte tiltak som hindrer gjengroing.
	Mindre – og spredtliggende jordbruksareal går ut av drift. Større arealer, ofte myrjord, går ut av drift	Opprettholde drift på de jordbruksarealene som er i drift i dag.
Biologisk mangfold og gammel kulturmark	Trua naturtyper og biologisk verdifulle arealer i jordbruket går ut av drift – tap av biologisk mangfold	Ivareta trua naturtyper og biologisk verdifulle jordbruksarealer. Tilrettelegge for soner for pollinerende insekter
	Gjengroing i beiteområder tilknyttet seterområder pga. nedlagt seterdrift	Ivareta seterområder og gammel kulturmark gjennom aktiv skjøtsel
	Mye innmarksbeite ute av drift på grunn av manglende beitedyr	Ivareta beiteområder ved å støtte tiltak som omfatter inngjerding og innsett av beitedyr
Kulturminner og kulturmiljøer	Gjengroing av seterområder. Forfall av kulturminner, kulturmiljøer og gamle bygninger tilknyttet jordbruket	Ivareta og bedre tilstanden for kulturminner- og miljøer i jordbrukslandskapet

Miljøtema Kulturlandskap	Miljøutfordringer i kommunen	Mål
Friluftsliv	Gjengroing av restarealer, kantsoner rundt jordbruksareal som ikke drives Manglede beitedyr Ingen tilgjengelighet for allmennheten Gjengroing i seter- og utmarksbeiteområder, stier gror igjen når områdene ikke lenger brukes	Bedre allmennhetens tilgang til jordbrukslandskapet
	Gamle trådgjerder som kan skape fare for ferdsel for både mennesker og dyr	Fjerne alt av gamle nedgrodde stål-/piggtrådgjerder – støtte fellestiltak

Miljøtema Forurensning	Miljøutfordringer i kommunen	Mål
Avrenning til vann	Arealavrenning fra jorder og grøfter	Ingen vannforekomster i jordbruksområder skal få dårligere tilstand.
	Avrenning fra lager for husdyrgjødsel og fôringsplasser	Stimulere til ingen jordarbeiding om høsten
	Manglende drenering Avrenning ved spredning av gjødsel	Fangdammer og god drenering, tilrettelegge for hydrotekniske tiltak der det er ekstra behov
Klima – utslipp til luft	Spredning av husdyrgjødsel – tap av ammoniakk Jordbruksproduksjon gir opphav til utslipp av klimagasser (metan, lystgass, karbondioksid).	Redusere utslipp av ammoniakk og klimagasser fra jordbruket
Jord og jordhelse	Matjordas produksjonsevne svekkes over tid Ensidig bruk, i hovedsak grovfôr vekster. For lite fokus på gjødslingsplan og forbedring av jordas produktivitet, samt kobling av agroøkologi og klima Ekstensiv drift Dårlig drenering Jordpakking	Øke moldinnholdet og lagre karbon i jord Forbedre jordhelsen Redusere tap av jord i form av partikler og organisk materiale Sterkere fokus på agroøkologi

Miljøtema Forurensning	Miljøutfordringer i kommunen	Mål
Plantevern	Bruk av kjemiske plantevernmidler	Redusere helse og miljørisikoen ved bruk av plantevernmidler i jordbruket Stimulere til bruk av alternative plantevernmidler

Jordbruket i Trysil – utfordringer

Trysil kommune har et totalareal på vel 3 000 km², hvorav i underkant av 1 % utgjør dyrket mark. 1 600 km² er produktivt skogareal og ca. 15 000 daa er jordbruksareal i drift.

Jordbruket omfatter hovedsakelig grovfôrbaserte produksjoner som melk- og kjøttproduksjon på storfe og geit, samt produksjon av sauekjøtt. Vi har også noen få produsenter med svin og slaktekylling, korn og potet, men i svært begrenset omfang.

Utfordringer - Kulturlandskap

Husdyrproduksjon og grovfôr dyrking har vært selve bærebjelken i jordbruket i Trysil, og tradisjonelt sett har utnyttelsen av utmarksbeite vært svært viktig. Trysil ligger i et marginalområde for jordbruksproduksjon med næringsfattig berggrunn, lav varmesum og kort vekstsesong. Vi har vært avhengige av å utnytte de ressursene vi har tilgjengelig.

Det er store utmarksarealer i nær tilknytning til de fleste brukene, som på en svært miljøvennlig og bærekraftig måte kunne ha vært utnyttet som en betydelig ressurs. Kommunen omfattes imidlertid av forvaltningssona for ulv, og ligger i kjerneområde for alle de 4 store rovdyra. Rovviltproblematikken har ført til en stor nedgang i den utmarksbaserte husdyrproduksjonen, og vi har for eksempel ikke lenger sau på fritt utmarksbeite i kommunen.

En villet landbrukspolitikk med krav om effektivisering og rasjonalisering har bidratt til stor nedgang i antall aktive bruk. Dette har igjen ført til større avstander mellom de aktive brukene og uttynning av produsentmiljøet. Mye jordbruksareal har gått ut av drift. Tilbudet når det gjelder jordbruksarealer er større enn etterspørselen, og i enkelte grender er det ikke lenger jordbruksdrift i det hele tatt.

Driveplikten i hht. jordloven har blitt vanskeligere å håndheve. Dette skyldes ulike faktorer; gården har ikke lenger eget driftsapparat, mange små bruk fungerer ofte bare som fritidseiendommer, eller det er for lang kjøreavstand til nærmeste aktive bruker til at disse anser det økonomisk forsvarlig å drifte arealene. Dette gir oss store utfordringer med gjengroing av jordbruksarealene.

Gjengroingsproblematikken gjelder også seterområdene og utmarka rundt. Trysil har i dag kun 2 aktive tradisjonelle enkeltseter igjen og 1 aktiv fellesseter med mjølkeproduksjon. Disse aktive brukerne driver imidlertid arealer både på egen seter og naboseter. I tillegg blir noen seterarealer slått av aktive brukere, men det meste ligger i dag ute av drift.

Uten aktiv setring og beitedyr gror både stier, ferdselsårer og innmarksbeiter igjen. Kulturlandskapet som menneskene har holdt i hevd i tusenvis av år, bygningsmiljø og kulturminner forsvinner sakte men sikkert. Gjengroingen er også en trussel mot det biologiske mangfoldet, samtidig som landskapet blir mer utilgjengelig.

Trysil Sau og Geit har også kommentert gjengroingsproblematikken i sin tilbakemelding, og viktigheten av å holde gammel kulturmark- og landskap i hevd.

Med tanke på den usikkerheten som nå råder rundt fremtidig matvaresikkerhet og gjeldende prognoser for etterspørsel etter mat i årene fremover har vi et stort ansvar for å ivareta de knappe jordbruksressursene vi har. Det kan bety at vi må finne, og tillate, alternative måter for å holde de gjengroingstruede arealene åpne og i beredskapsmodus til den dagen det igjen blir bruk for dem.

Vi har gjennom de 2 foregående tiltaksstrategiperiodene åpnet for å gi tilskudd til beitepussing av areal som ligger ute av drift. Vi har imidlertid ikke lyktes fullt ut med dette, da SMIL-ordningen kun omfatter landbrukseiendommer hvor det foregår en tilskuddsberettiget produksjon. På mange landbrukseiendommer med jord ute av drift er det ikke lenger noen form for tilskuddsberettiget produksjon. Vi ønsker likevel fortsatt å støtte helhetlige tiltak på landbrukseiendommer, som omfatter både rydding, pussing og skjøtsel av jordbruksareal ute av drift, i kulturlandskaps- og beredskapsmessig øyemed.

Trysil kommune har en Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer fra 2018. Planen er ikke politisk vedtatt ennå i påvente av at sentrumsplanen skal vedtas først. Dokumentet er imidlertid et viktig kunnskapsdokument med oversikt over utvalgte kulturminner i Trysil. Områder og objekter registrert i planen bør spesielt tas hensyn til ved prioritering av tilskudd fra SMIL-ordningen.

Gamle tråd-/piggrådgjerder i utkanten av innmarka er en utfordring. Disse er ofte delvis nedgrodd og utgjør en fare for både folk, bufe og vilt. Det er normalt grunneiers eget ansvar å rydde opp i dette, men et organisert fellestiltak som bidrar til fjerning av dette avfallet bør støttes gjennom SMIL-ordningen.

I Trysil er det de senere årene satset mye på sykkelturisme, og det er tilrettelagt sykkelstier både i tilknytning til turistanlegg og i utmark. En del av stiene går i nærheten av landbrukseiendommer og er mye brukt av både syklende og gående. Dette kan ha både positive og negative sider. Utfordringen er tråkk og slitasje på stier i tilknytning til jordbruksareal, og mulighet for konflikter med beitedyr.

Utfordringer – Forurensning og klima

Under opptrappingsplanen for jordbruket på 1970-tallet ble mye areal oppdyrket og det ble gjort store investeringer i landbruket. På grunn av manglende oppfølgende drenering, mye som følge av bruksnedlegging og at de gjenværende brukene baserer seg på mye leiejord, samt bruk av stadig større og tyngre utstyr (jordpakking), står mye av dette til forfall/ute av drift i dag.

Klimaendringene, med mer ekstremvær, skaper også større utfordringer for driften av jordbruksarealer. Vi har et stort etterslep av arealer som bør dreneres for å gi tilstrekkelige forutsetninger for god jordstruktur og god avling. Godt drenert jord vil redusere faren for avrenning til vassdrag ved at plantene utnytter gjødsla bedre, samt minsker risikoen for utslipp av klimagasser (lystgass).

Det vil også bli nødvendig å ha et større fokus på mangfold i ulike former for å styrke landbrukets motstandskraft mot klimaendringene. Det kan gjelde alt fra biologisk mangfold innenfor dyrking av vekster og dyrehold til et mangfold av ulike jordbruksmetoder.

Klimagassutslippene fra jordbruket sto for 26,1 % av det totale utslippet i Trysil kommune i 2017. Trysil kommune har i sin vedtatte kommunedelplan for klima og energi 2021-2030, et mål innenfor jordbruk og matproduksjon om at kommunen skal innen 2030 redusere klimagassutslipp fra jordbruksvirksomhet med 15 % - tilsvarende 1140

tonn CO2-ekvivalenter, jf. 2017-nivå. SMIL er en av støtteordningene som kan være en bidragsyter til å nå dette målet.

I kommunen er det noen eldre utvendige gjødselkummer. Det har ikke vært tradisjon for å ha dekke over disse. For å unngå utslipp av ammoniakk til luft bør det stimuleres til varig dekke over disse.

Husdyrgjødsel med mer enn 25 % tørrstoff kan lagres rett på bakken. Det kan være en viss avrenningsfare fra slike lagre. Det samme gjelder fôringsplasser for storfe og eventuelt lagringsplasser for rundballer. Tiltak som omfatter støping av fast dekke under disse lagrene/fôringsplassene for å hindre avrenning til vassdrag bør støttes.

I høringsinnspill fra Plan- og miljøavdelingen er det nevnt spesifikke vannområder i kommunen hvor det kan være risiko for forurensning fra landbruk eller menneskelig aktivitet. Det ble for mange år siden kjørt en stor aksjon rundt Ulvsjøen i Vestby, som omfattet både landbruk og private husholdninger. Her ble det gjort omfattende tiltak for å hindre avrenning/utslipp til sjøen. Det anses at det vil være fornuftig å foreta nye målinger i dette området nå, og det anbefales at eventuelle nye tiltak her bør prioriteres støttet gjennom blant annet SMIL-ordningen.

I tillegg er det gjennom flere år registrert høyt fosforinnhold i Vestre Flensjøen i Flendalen. Eventuelle tiltak i dette området bør også prioriteres.

Landbruksplast er en utfordring. Vi har i snart 30 år hatt et system for innlevering av landbruksplast til en oppsamlingsplass i Trysil innenfor en begrenset periode på våren. Plasten fraktes derfra til godkjent mottak. I henhold til innspill fra Trysil Bondelag er det brukernes primære ønsker å ha mulighet for innlevering/henting av plasten gjennom større deler av året. Vi mener at fellestiltak, for eksempel organisert via bondeorganisasjonene, som stimulerer til økt innsamling og gjenvinning av landbruksplasten bør støttes.

3 Beskrivelse av hovedordningene og de aktuelle tiltakene

3.1 Kulturlandskapstiltak

Mål

Ta vare på og utvikle kommunens kulturlandskap og det biologiske mangfoldet i kulturlandskapet.

Det kan gis tilskudd til gjennomføring av tiltak som ivaretar natur- og kulturminneverdier i jordbrukets kulturlandskap. Tiltakene må ikke komme i konflikt med viktige naturverdier og kulturminner.

Tilskudd kan f.eks. gis for å ta vare på og utvikle jordbrukets kulturlandskap, ta vare på variasjonen i jordbrukets verdifulle kulturlandskap, ta vare på og skjøtte biologisk verdifulle arealer i jordbruket, bedre status for truede arter i jordbruket, øke bruk og vern av jordbrukets genetiske ressurser, bedre tilstanden til kulturminner og kulturmiljøer i jordbruket og bedre allmennhetens tilgang til jordbrukslandskapet.

Kulturlandskapet

Det kan gis tilskudd til tiltak som hindrer gjengroing av gammel kulturmark og restarealer rundt kulturmarka (kulturlandskapet).

Vi ønsker å støtte tiltak som hindrer gjengroing, både i form av inngjerding og innsett av husdyr, pussing av areal som ligger ute av drift, samt annen skjøtsel.

Aktuelle tiltak kan være:

- Inngjerding av gammel kulturmark/innmarksbeiter der det tilrettelegges for beitedyr. Mindre inntilliggende utmarksarealer/restarealer kan medtas der det ligger naturlig til for en god helhetsløsning
- Rydding og pussing av delvis gjengrodde jordbruksarealer og tilgrensende arealer
- Restaurering/istandsetting av setermiljøer

Gammel kulturmark under gjengroing

Foto: Monica Kilde, Trysil kommune

Biologisk mangfold

Det kan gis tilskudd til tiltak som ivaretar biologisk mangfold og gammel kulturmark.

Aktuelle tiltak kan være:

- Etablering, restaurering, utbedring og skjøtsel av områder med landskapselementer som bidrar til å utvikle og ivareta leveområder og spredningsveier for planter og dyr
- Istandsetting og skjøtsel av gammel kulturmark gjennom beiting, brenning, slått, styving
- Etablere og vedlikeholde kantarealer, som ligger utenfor jordbruksarealer for pollinerende insekter.
- Bekjempelse av svartelista arter, som for eksempel kjempespringfrø og hønsehirse
- Åpning av lukkede grøfter

Tiltak for å fremme biologisk mangfold i skog og utmark omfattes bare dersom den aktuelle lokaliteten er gammel kulturmark (f.eks. utslåtter, seterområder).

Kulturminner og kulturmiljøer

Det kan gis tilskudd til kulturminner og kulturmiljøer, inkludert verneverdige bygninger, gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting etter kulturminnefaglige retningslinjer.

Kulturminner er alle spor etter menneskelig aktivitet, og kan f.eks. være hustufter, boplasser, gravhauger, offersteder, gamle veifar, steingjerder, rydningsrøyser, klopper, tre- og steinbruer, fegater og alle slags bygninger på gårdstun i inn- og utmark i tilknytning til jordbrukslandskap.

I kulturmiljøer inngår kulturminner i en større helhet, som f.eks. et gårdstun, et seteranlegg, en samling gravhauger.

Aktuelle tiltak kan være:

- Vedlikehold, istandsetting, bevaring og planlagt bruk av kulturminner og kulturmiljøer
- Ivaretagelse av seterhus og setermiljø
- Restaurering av verneverdige bygninger (utvendig)
- Skjøtsel av vegetasjon på og omkring kulturminner og kulturmiljøer
- Sikring, istandsetting og tilrettelegging av automatisk fredede kulturminner (Regional kulturminnemyndighet må involveres.)

Seterstue restaurert med SMIL-midler

Foto: Monica Kilde, Trysil kommune

Friluftsliv og tilgjengelighet

Det kan gis tilskudd til tiltak som tilrettelegger for større tilgjengelighet og opplevelser i landskapet, og som holder verdifulle arealer åpne. Tilskudd kan gis for å bedre allmennhetens tilgang til jordbrukslandskapet og øke muligheten for rekreasjon og friluftsliv i jordbrukets kulturlandskap.

Aktuelle tiltak kan være:

- Etablering, utbedring, rydding og vedlikehold av stier og turveier i jordbruksområder, for eksempel historiske turstier ala gamle Trysilveg, Pilegrimsleden, gamle kløvveger, seterstier.
Det kan kun støttes tiltak som går via skog og utmarksområder når det er påkrevd for å oppnå gode helhetsløsninger.
- Opprette og rehabilitere turstier for å øke allmennhetens bruk og tilgjengelighet, supplert med informasjonstavler/skilting om aktuelle kulturminner mv.
- Tilrettelegging av stier, gjerding, gjerdeklyv, grinder. Unngå konflikt med jordbruksområder/dyr på beite

- Fjerning av gamle ståltrådgjerder, piggtråd m.m. (kun fellestiltak)

3.2 Forurensningstiltak og klima

Mål

Sikre godt vannmiljø i jordbrukspåvirkede vannforekomster, redusere utslipp av ammoniakk fra jordbruket, redusere utslipp av klimagasser fra jordbruket, redusere helse- og miljørisikoen ved bruk av plantevernmidler i jordbruket.

Det kan innvilges tilskudd til gjennomføring av tiltak som bidrar til å redusere forurensning, eller risiko for forurensning, fra jordbruket. Dette kan omfatte tiltak som reduserer erosjon og tap av jord, næringsstoffer og plantevernmidler. Det kan også omfatte tiltak for å redusere forurensende utslipp til luft.

Tiltak som bidrar til å redusere forurensning kan også bidra til bedre agronomisk driftspraksis og tilpasning til klimaendringer, samt øke opptak av karbon til jord.

Avrenning til vann

Aktuelle tiltak kan være:

- Utbedring og supplering av hydrotekniske anlegg for å få kontroll på overflatevann
- Avskjæringsgrøfter (for å redusere erosjon og arealavrenning, hindre overflatevann å renne inn på dyrket mark)
- Gjenåpning av lukka bekker
- Erosjonssikring av elve- og bekkekanter, flomdempende tiltak m.m.
- Etablering av fangdammer, andre økologiske rensetiltak på jordbruksareal
- Miljøplantinger (klimaplanting og leplanting, vegetasjonssoner)
- Omlegging fra drift med åpen åker til mer miljøvennlig og ekstensiv planteproduksjon på spesielt erosjonsutsatte arealer
- Tiltak, utover det som normalt kan forventes, som kan hindre avrenning fra husdyrgjødsel i utekveer, fôringsplasser, utvendige gjødsellagre, samleplasser for beitedyr, samt avrenning fra rundballer mm. (Må være tilknyttet eksisterende driftsbygning eller driftsopplegg).

Jord og jordhelse

Svekket jordkvalitet svekker matjordas produksjonsevne, øker avrenning av næringsstoffer, tap av biologisk mangfold og CO₂-utslipp. Jordpakking og tap av organisk materiale har også negativ effekt på jordas dreneringsevne og gassutveksling.

- Aktuelle tiltak kan være:
Tiltak som reduserer videre tap, bygger opp moldinnhold og gir økt mangfold i jordbiologien

Utslipp til luft

Jordbruksproduksjon gir opphav til utslipp av klimagasser. Landbruket har forpliktet seg gjennom en intensjonsavtale om kutt i utslipp og økning i opptak på totalt 5 millioner tonn CO₂-ekvivalenter innen år 2030.

Aktuelle tiltak innenfor SMIL-ordningen kan være:

- Dekke over eksisterende gjødsellager for å hindre avgasser, særlig av ammoniakk. Dekket skal være av varig karakter.

Plantevern

Kjemiske plantevernmidler kan gi skadelige effekter på helse og miljø. Det kan gis støtte til tiltak som kan redusere forurensning og avrenning av plantevernmidler fra punktkilder, som f.eks. plasser for fylling av sprøytevæske og vasking av utstyr.

Aktuelle tiltak kan være:

- Biobed (biologisk rensefilter) ved påfyllingsplasser o.l

Det gjøres oppmerksom på at de aktuelle tiltakene som kan støttes ikke er utfyllende, kun eksempler.

3.3 Planleggings- og tilretteleggingsprosjekter

Målet er å støtte prosjekter som leder frem til planer for konkrete tiltak for ivaretagelse av natur- og kulturminneverdiene i kulturlandskapet, samt til tiltak som bidrar til å hindre eller redusere forurensning fra jordbruket.

Kommunen ønsker å støtte utredning av helhetlige løsninger som fremmer samarbeid og næringsutvikling. Det stilles krav om organisering av prosjektet og at det årlig utarbeides rapport om framdriften av prosjektet.

Aktuelle tiltak:

Alle tiltak som fører til lokalt engasjement og utvikling av større helhetlige miljøprosjekt i et avgrenset område, f.eks knyttet til et vassdrag eller ei grend.

- Støtte til informasjonsmøter, foredragsholder, organisering og planlegging

4 Prioriteringer for bruk av midler de neste 4 åra

Formålet med tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Prosjektene og tiltakene skal prioriteres ut fra lokale målsettinger og strategier.

I samsvar med føringer gitt i nasjonalt miljøprogram, samt regionalt miljøprogram for jordbruket i Innlandet 2023-2026, skal bruken av SMIL-midlene prioriteres til områder med de største miljøutfordringene og til tiltak som gir god miljøeffekt.

De nasjonale føringene viser også til at det er generelt viktig at kommunene prioriterer utbedring av hydrotekniske anlegg i jordbruket i utsatte vannområder, herunder vassdragene som drenerer til Oslofjorden. Videre skal det prioriteres tilpassing til endret klima, og tiltak for ville pollinerende insekter og truet natur.

Kommunene vil ut fra føringer som er gitt og lokale utfordringer gi følgende hovedprioritering, med videre prioritering under hvert tema:

1. prioritet: Forurensning-/klimatiltak

a. Vassdragsnære tiltak

I første rekke tiltak i områder som er betegnet som spesielt sårbare ifølge EUs nitratdirektiv. Det vil for Trysil være vedkommende bety områder med nedslagsfelt til Glommavassdraget (Søre Osen, Vestby og deler av Slettås), jf. oppfølging av helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden.

Prioriteringen omfatter også tiltak direkte tilknyttet Ulvsjøen i Vestby og Vestre Flensjøen i Flendalen.

b. Andre tiltak

2. prioritet: Kulturlandskapstiltak

a. Landskapstiltak/biologisk mangfold; gjengroingstiltak

b. Friluftsliv; ferdselstiltak for allmennheten tilknyttet jordbruksområder

c. Bygningstiltak; verneverdige og andre bygninger tilknyttet jordbruket

For å legge forholdene til rette for større helhetlige miljøprosjekter vil planleggings- og tilretteleggingsprosjekter, som leder frem til konkrete kulturlandskap- og forurensningstiltak, bli prioritert innenfor hver kategori.

Andre retningslinjer for prioritering av søknader:

SMIL-midler kan gis til engangstiltak/investeringer, og eventuelt følges opp med regionale miljøtilskudd etterpå. Tiltak som kan følges opp med regionale miljøtilskudd skal prioriteres.

Ved ellers like søknader prioriteres følgende:

- Tiltak i områder registrert som verdifulle kulturlandskap
- Tiltak i tilknytning til spesielt registrerte/viktige kulturminner og –miljøer, jf. kommunens kulturminneplan

- Aktive brukere med egne husdyr
- Tiltak som er knyttet direkte til jordbruksnæringen
- Tiltak i forbindelse med næringsutøvelse

5 Retningslinjer for søknadsbehandling

Søknadsfrist

Søknadsfristen er 1. april.

Søknadsfristen annonseres på kommunens hjemmeside og via andre relevante kanaler.

Ved gjenstående ramme etter tildeling vil det bli ny søknadsfrist 1. september. Søknader som er mottatt før fristen 1. april vil bli prioritert.

Hvem kan søke

Tilskudd kan innvilges til foretak som oppfyller vilkårene for produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket.

Tilskudd kan også innvilges eier av landbrukseiendom dersom det foregår en produksjon på landbrukseiendommen som oppfyller vilkårene for produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket.

Landbrukseiendommer som eies og drives av stat, fylke eller kommune faller utenfor ordningen med mindre tiltaket er et fellestiltak der en eller flere tilskuddsberettigete landbrukseiendommer er med.

Hvordan søke

Benytt elektronisk søknadsportal med innlogging via ID-porten i Altinn:

<https://www.altinn.no/skjemaoversikt/landbruksdirektoratet/tilskudd-til-spesielle-miljotiltak-i-jordbruket-smil/>

Vedlegg til søknaden:

- Kart – som viser arealet/objektets beliggenhet
- Miljøvurdering – Søker må vurdere om tiltaket kan være i konflikt med kjente kulturminner, naturverdier eller andre miljømessige forhold
- Kostnadsoverslag – Skal omfatte de totale kostnadene for tiltaket (materialkostnader, kjøp av tjenester og eget arbeid). Legg ved detaljert pristilbud fra håndverker eller entreprenør.
- Finansieringsplan
- Bilder – som viser tilstand til arealet/bygningen/objektet før tiltaket igangsettes
- Skriftlige grunneiertylletelser ved tiltak på annenmanns grunn
- Gjødslingsplan
- Plantevernjournal

Hvis du ikke selv driver eiendommen og er berettiget produksjonstilskudd, må du legge ved leietakers gjødslingsplan og plantevernjournal.

Søknader vedrørende tilskudd til verneverdige bygninger skal ha med uttalelse fra kulturvernmyndighet så langt det lar seg gjøre.

Tilskuddssats

Det enkelte prosjekt kan gis tilskudd med inntil 70 % av godkjent kostnadsoverslag. For særskilte tiltak for å ivareta biologisk mangfold ytes inntil 100 % tilskudd av godkjent kostnadsoverslag. Planleggings- og tilretteleggingsprosjekt kan støttes med inntil 100 % av godkjent kostnadsoverslag.

Kommunen kan redusere tilskuddssatsene for at mange gode søknader kan få tilskudd.

Søknadsbehandling

Søknadene behandles av kommunen. Eventuell klagebehandling håndteres av Statsforvalteren i Innlandet. Klagen sendes via kommunen.

Ved tiltak som berører kulturminner vil saken bli sendt på høring til regional kulturminnemyndighet.

Ved tiltak som berører areal med en spesiell miljøstatus skal det sendes på høring til regional/lokal miljømyndighet.

Søknadene vil videre bli vurdert i henhold til prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12.

Rapportering og utbetaling

Når tiltaket er gjennomført, skal det sendes inn digital utbetalingsanmodning via Altinn. Landbruksdirektoratet har laget et rapporteringsskjema som skal legges ved den digitale utbetalingsanmodningen for del- og sluttutbetaling.

Rapporteringsskjemaet finner du her:

<https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/filarkiv/veilednings-filer/Rapportering-og-utbetalingsanmodning-for%20engangs-og-investeringstilskudd.docx>

Det skal rapporteres om måloppnåelse og bruken av tilskuddet. Rapporten skal inneholde regnskap og kvitteringer, oversikt over egen og leid arbeidsinnsats, ekstern finansiering og bilder fra prosjektet. Timelister må føres fortløpende og fremlegges ved anmodning om utbetaling. Regnskapet skal føres slik at det er enkelt å sammenligne det med godkjent kostnadsoverslag. Annen medfinansiering skal oppgis.

Avvik i forhold til godkjent plan må avklares med kommunen på forhånd/underveis i prosjektet. Dersom det ikke er innhentet godkjenning på forhånd kan det medføre at tilskuddet blir avkortet eller inndratt. Andre krav til rapportering kan bli gitt i vedtaksbrevet.

Delutbetaling kan foretas med prosentvis tilskuddsandel ut fra hvor stor del som er utført av tiltaket. Kommunen kan utbetale inntil 75 % av tilskuddet etter hvert som tiltakshaver har dokumentert utgifter til godkjente tiltak. De siste 25 % av tilskuddet holdes tilbake inntil arbeidet er fullført og sluttregnskapet er godkjent.

Kontroll

Kommunen er ansvarlig for at det gjennomføres tilstrekkelige kontrolltiltak for å sikre at tilskuddet brukes i tråd med forutsetningene. Søker av tilskudd plikter å gi alle opplysninger som forvaltningen finner nødvendig.

Arbeidsfrist

Arbeidsfrist framgår av vedtaket og er normalt 3 år. Arbeidsfristen kan etter søknad forlenges dersom tiltaket er påbegynt, men ikke ferdig. Gjennomføringsfristen kan ikke gå ut over 5 år fra tilskuddet ble innvilget.

Vilkår

Vilkår framgår av vedtaket i den enkelte saken.

Standardvilkår for vanlige typer av tiltak:

Alle tiltak som gjelder kulturminner og kulturmiljøer bør gjennomføres etter prinsipper som kulturminneforvaltningen legger til grunn. Dette er bl.a.:

- Bevare mest mulig av kulturminnets opprinnelige elementer eller kulturmiljøets egenart og helhet
- Foreta så få forandringer som mulig, reparasjon fremfor hel utskifting
- Bruke tradisjonelle, stedegne materialer, håndverksteknikker og farger

Annet regelverk

Innvilgning av tilskudd innebærer ikke at tiltaket er godkjent med hensyn til annet regelverk. Før gjennomføringen av tiltaket anbefales det at søker gjør seg kjent med aktuelle bestemmelser i lover og forskrifter.

Aktuelle dokumenter:

- Lov om jord (jordlova) LOV 1995-05-12-23
- Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) LOV 2009-06-19 nr. 100
- Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) LOV-2008-06-27-71
- Lov om kulturminner (kulturminneloven) LOV 1978-06-09 nr. 50
- Forskrift om produksjonstilskudd i jordbruket FOR-2014-12-19-1817
- Lov om vassdrag og grunnvann (vannressursloven) LOV-2000-11-24-82
- Vanndirektivet – EUs rammedirektiv for vann

Fastsatte satser

- Eget arbeid 450 kr per time
- Eget arbeid med maskin/traktor 900 kr per time (person + maskin)
- Oppsetting av skigard eller tilsvarende 75 kr per løpemeter (formål beitedyr)
- Oppsetting av permanent trådgjerde 30 kr per løpemeter (formål beitedyr)
- Fjerning av piggtrådgjerder/gamle nettinggjerder 10 kr per meter. Inntil 10 000 kr per foretak per år (kart må vedlegges)

Ved oppryddingstiltak skal kvittering på levert avfall på godkjent mottak vedlegges.

Kjøreutgifter dekkes kun ved transport av nødvendig materiell. Statens gjeldende satser per km skal benyttes.

Tilleggsopplysninger

- Det gis ikke tilskudd til tiltak som allerede er påbegynt eller utført.
- Det gis ikke tilskudd til løst, lett omsettelig utstyr.
- Det gis ikke tilskudd fra SMIL-ordningen til freda bygninger.
- Det gis ikke tilskudd til våninghus/bolighus.
- Tiltak som legger til rette for parkering og ferdsel med motorkjøretøy støttes ikke.

Informasjonsstrategi

Informasjon om ordningen legges ut på kommunens nettsider i god tid i forkant av søknadsfristene. Aktive brukere informeres om søknadsfrister direkte på personlig e-post. I tillegg informeres det via bondekafeer og andre arrangementer.